

27. januar 2025, mednarodni dan spomina na žrtve holokavsta

V letu 2025 bo mednarodna skupnost že dvajseto leto zapored obeležila 27. januar kot mednarodni dan spomina na žrtve holokavsta, ko so med drugo svetovno vojno Hitlerjevi nacisti v koncentracijskih taboriščih smrti usmrtili okoli šest milijonov Judov.

27. januar je dan, ko so zavezniki osvobodili nacistično koncentracijsko taborišče Auschwitz blizu Krakova na južnem Poljskem. Med aprilom 1940 in decembrom 1944 je na tem kraju tragično preminilo okoli 1,5 milijona Judov, pa tudi več tisoč Sintov, Romov, Poljakov idr. V to koncentracijsko taborišče smrti pa je bilo pripeljanih tudi preko dva tisoč internirancev iz Slovenije. Ko so 27. januarja 1945 zavezniški vojaki osvobodili taborišče, so lahko rešili le 7650 bolnih in izčrpanih taboriščnikov, med katerimi je bilo tudi 21 Slovenk. Letos **obeležujemo tudi 80 let od osvoboditve** tega največjega in najsmrtonosnejšega nacističnega koncentracijskega taborišča.

Januarja 1995, ob petdeseti obletnici osvoboditve taborišča Auschwitz, je tedanji nemški predsednik Roman Herzog razglasil 27. januar za dan spomina na žrtve nacizma, 3. novembra 2005 pa je ta dan, kot mednarodni dan spomina na žrtve holokavsta razglasila tudi Generalna skupščina OZN v New Yorku.

Mednarodni dan spomina na holokavst od leta 2008 obeležujemo tudi v Sloveniji. Novejše raziskave so osvetlile življenje in delo judovske skupnosti na Slovenskem, še zlasti v Prekmurju. Rezultat so številne publikacije o Judih pri nas. Ob tem bi vas ponovno radi opozorili na brošuro *Neznane sledi*, ki govori o judovstvu, antisemitizmu in holokavstu v povezavi s slovensko zgodovino. Avtorja sta Oto Luthar in Martin Pogačar, brošura pa je bila konec leta 2013 poslana vsem slovenskim osnovnim in srednjim šolam. Ker je primerna tako za osnovnošolsko kot tudi za srednješolsko populacijo, jo vsekakor priporočamo. Na voljo je tudi spletna verzija na povezavi [tukaj](#). Opozorili bi vas radi tudi na ostale publikacije, na primer na obsežen zbornik razprav *Slovenski Judje: zgodovina in holokavst* (6 zvezkov), *Dežela senc*, *Po robovih spomina*, *Kratka zgodovina Judov*, *Judje na Slovenskem*. O tej tematiki so pri nas v prej omenjenih zbornikih in publikacijah največ pisali Oto Luthar, Irena Šumi, Hannah Starman, Martin Pogačar, Andrej Pančur, Renato Podberšič, Klemen Jelinčič Boeta, Boris Hajdinjak, Marjan Toš, pa tudi številni drugi. Publikacije so bile poslane tudi slovenskim šolam. V obravnavo judovske problematike so se vključevali tudi številni drugi strokovnjaki in institucije, še zlasti je treba omeniti Sinagogo Maribor s programom **ŠOA – spominjamo se 2025**, ki ne zajema prireditev le v severovzhodnem delu, pač pa tudi drugje po Sloveniji. Vabimo vas, da si ta program ogledate na njihovi spletni strani in se katerega od dogodkov tudi udeležite. Prilagamo naslov spletne strani Sinagoge Maribor: <https://www.sinagogamaribor.si/soa-spominjajmo-se-2025/>.

Od leta 2015 v sodelovanju z Mini teatrom in Judovskim kulturnim centrom Ljubljana poteka festival strpnosti z zanimivimi predstavami in posebnimi izobraževalnimi jutri za šolsko mladino. Gre za zelo kakovosten program in ga priporočamo zlasti učencem in učiteljem ljubljanskih šol. Več na: <https://www.mini-teater.si/si/articles/4059/11-festival-hisa-strpnosti-2025>.

Novembra 2008 se je na izobraževanje o holokavstu v Izrael odpravila skupina strokovnjakov, univerzitetnih profesorjev, predstavnikov muzejev in arhivov, zunanjega ministrstva in šolstva. Izobraževanje je organiziral muzej Yad Vashem in udeležence v enotedenskem izobraževanju seznanil z vsemi ključnimi problemi poučevanja in raziskovanja holokavsta.

V letih 2009 in 2015 sta se izobraževanja v muzeju Yad Vashem v Izraelu udeležili tudi dve skupini učiteljev: v prvi je bilo 24 učiteljev in svetovalka Zavoda RS za šolstvo, v drugi pa 15 učiteljev in predstavnica Sinagoge Maribor. V aprilu 2018 se je izobraževanja v Yad Vashemu udeležila že tretja

skupina učiteljev in drugih strokovnih delavcev, skupno število udeležencev je bilo 23, med katerimi je bila tudi veleposlanica Republike Slovenije. In končno, v času pred prvomajskimi prazniki 2023, se je izobraževanja v Yad Vashemu udeležila že četrta skupina slovenskih učiteljev zgodovine (20) in svetovalka ZRSS. Kot vse tri predhodne skupine, je bila tudi ta zelo uspešna, udeleženci pa so se vrnili v Slovenijo z izjemno pozitivnimi izkušnjami, ki jih bodo uporabili pri svojem delu na področju izobraževanja o holokavstu.

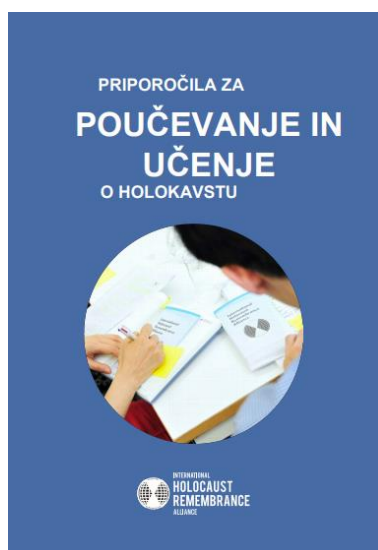
Prav tako smo v oktobru 2021 zaradi epidemioloških razmer prvič izvedli spletni seminar v sodelovanju z Yad Vashemom, ki se ga je v štirih večernih srečanjih udeležilo okoli 35 naših učiteljev in je bil zelo dobro sprejet, saj je ponudil številne nove izsledke in možnosti za poučevanje te vsebine v naših šolah. S temi izobraževanji smo v Sloveniji še poglobili znanja s področja holokavsta in okrepili sodelovanje z muzejem Yad Vashem. Leta 2010 je izšla tudi tematska številka revije *Zgodovina v šoli* z naslovom *Pouk zgodovine o holokavstu* (leto 2010, št. 1-2), v kateri sta prikazani zgodovina holokavsta in zgodovina Judov na Slovenskem, dva članka sta namenjena pravičnikom med narodi in pravičnikom med Slovenci (pravičniki so bili Nejudje, ki so v času druge svetovne vojne reševali Jude pred holokavstom) in številni primeri dobre prakse obravnave holokavsta pri pouku zgodovine. Ta številka *Zgodovine v šoli* je v digitalni obliki dostopna na povezavi [tukaj](#), dva primera dobre prakse obravnave holokavsta pri pouku v gimnazijah pa sta bila objavljena v naslednji številki (leto 2010, št. 3-4) in je dostopna na povezavi [tukaj](#).

Decembra 2011 je Slovenija po petih letih statusa opazovalke postala polnopravna članica Mednarodne skupine za holokavst (ITF for Holocaust), kar pred nas postavlja še dodatne naloge in spodbuja aktivnosti na tem področju. Danes se ta mednarodna organizacija imenuje IHRA (International Holocaust Remembrance Alliance), Slovenija pa v njej že vrsto let aktivno sodeluje. Leta 2018 in 2024 smo na zasedanjih v Italiji in Združenem kraljestvu uspešno zagovarjali poročilo o delu in aktivnostih na tem področju v zadnjih letih, prav tako pa se še naprej aktivno vključujemo in sodelujemo z IHRO, ki se zadnji dve leti poglobljeno ukvarja tudi s problemom izkrivljanja holokavsta.

V šolah naj se spomin na žrtve holokavsta obeleži na način, ki otroke in mladino predvsem spominja in opominja.

Tudi letos lahko dan spomina na žrtve holokavsta izvajate na šoli in to v različnih oblikah. Številne aktivnosti so opisane v Priporočilih za poučevanje in učenje o holokavstu (IHRA 2020), ki jih boste našli na spletni strani Zavoda RS za šolstvo:

<https://www.zrss.si/zrss/wp-content/uploads/2020-06-18-smernice-za-poucevanje-o-holokavstu.pdf>.

Vir: International Holocaust Remembrance Alliance – IHRA, 2020.

Za vse učence in dijake lahko spet pripravite aktivnosti na podoben način kot prejšnja leta (spominske ure, razstave ipd.) Seveda imate na voljo tudi številne druge možnosti. Preberejo se lahko odlomki iz pričevanj preživelih taboriščnikov ali odlomki iz *Dnevnika Ane Frank*, ali iz mladinskega romana *Vojak z zlatimi gumbi*, ki ga je napisala slovenska Judinja Miriam Steiner Aviezer. Lahko se na spletu poiščejo članki, ki govorijo o grozotah holokavsta in predstavijo v razredu. Na Irskem npr. učenci v šolah prižgejo sveče v spomin na žrtve holokavsta in jih počastijo z minuto molka. Tudi v naših šolah se uveljavlja **projekt Krokus** (več o tem na spletni strani Sinagoge Maribor <https://www.sinagogamaribor.si/dediscina-sinagoga/projekt-krokus/>), ki prav tako prihaja z Irske. V spomin na milijon in pol preminulih judovskih otrok in na sto tisoče drugih otrok v holokavstu se na vrtovih in zelenicah okoli šol posadijo čebulice rumenega žafrana (krokusa). Te se lahko ob začetku šolskega leta naročijo preko Sinagoge Maribor (koordinatorica je Marjetka Bedrač) na e-naslov koordinator@sinagogamaribor.si. Prav bi bilo, da dnevu spomina na holokavst in njegove žrtve namenimo spominsko uro, ki jo lahko popestrimo tudi z odlomkom iz filma (npr. *Schindlerjev seznam*, *Življenje je lepo*, *Pianist*, *Teci deček, teci ...*) ali pa si pri realizaciji ure spomina na holokavst lahko pomagata s katerim od zgoraj omenjenih gradiv. Ideje, kako obeležiti dan spomina na holokavst, boste skupaj z gradivi našli tudi v omenjenih številkah revije *Zgodovina v šoli*. Še več gradiva pa je na voljo (v angleščini) na spletni strani muzeja Yad Vashem (<https://www.yadvashem.org/>) oz. v publikaciji muzeja Yad Vashem s priporočili o pripravi spominskih ur.

Opozorili bi vas, da izberete takšno učno gradivo, ki ne vključuje eksplicitnih prizorov nasilja, mučenja in mrtvih žrtev. Tako boste prispevali k ohranitvi dostojanstva žrtev in učencev. Najbolj primerno učno gradivo predstavljajo ohranjena pričevanja žrtev, še zlasti otrok.

Za vse tiste, ki bi želeli tej problematiki posvetiti še več pozornosti, pa prilagamo povezavo do priročnika (v angleščini) z zanimivimi didaktičnimi rešitvami na to temo:

<https://www.forumzfd.de/en/publikation/holocaust-and-peace-lessons-past-future>.

Tudi letos bi vas želeli opozoriti še na nekaj: zadnja leta se v organizaciji IHRA in tudi sicer zelo veliko opozarja in govori o "**izkrivljanju holokavsta**" (Holocaust distortion). Več o tem na spletni strani IHRE: <https://holocaustremembrance.com/resources/working-definition-holocaust-denial-distortion>. Na to problematiko so strokovnjaki in tudi del strokovne javnosti postali pozorni še zlasti v obdobju zaostrenih razmer v povezavi s pandemijo COVID-19. Ob tem je nastala tudi publikacija (v angleščini), še posebej toplo pa vam priporočamo ogled **12-minutnega videa (ki ima možnost izbire slovenskih podnapisov!) na to temo. Povezava:**

<https://www.holocaustremembrance.com/resources/publications/holocaust-distortion-growing-threat-film>.

Predlagamo, da si film najprej ogledate sami in potem presodite, če si ga boste ogledali tudi v razredu (primeren bi bil zlasti za srednješolce).

Prav tako bi vas radi opozorili na spletno stran nevladne **organizacije Centropa**, ki ima sedež na Dunaju, poznajo pa jo tudi številni slovenski učitelji. Na njihovi spletni strani boste našli veliko kratkih filmov na temo družinskih zgodb in holokavsta. Predlagali smo vam tudi že film *Tri obljube* (*Three promises*), ki se nanaša na življenje Judov v Beogradu in na slovenskega duhovnika, ki je rešil življenje dveh judovskih deklet. Ali pa film o *Klari Kukovec*, prvi mariborski zdravnici judovskega rodu (ni nastal pod okriljem Centrope, a je zelo primeren in ga najdete na spletu na povezavi: <https://www.youtube.com/watch?v=daRWEYHWcIc>). V letošnjem letu pa vam še prav **posebej priporočamo ogled filma Zahor – spominjamo se**, ki vam v osemnajstih minutah skozi oči pripovedovalca, mladega judovskega nogometaša, ki živi v današnji Nemčiji, prikaže zgodbo o dveh judovskih dečkih in njuni kasnejši življenjski usodi. Primeren je tako za srednješolce kot tudi za višje razrede osnovne šole, ima pa slovenske podnapise. Povezava do filma Zahor: <https://heibox.uni-heidelberg.de/f/d8935bbed4a2403faf5e/?dl=1>.

Večina teh filmov ne presega časovnega okvira petnajstih ali dvajsetih minut, zato so zaradi svoje sporočilnosti zelo primerni za izvedbo spominske ure (ogled filma + pogovor z učenci ali dijaki in

refleksijo o filmu). Nekateri od filmov imajo tudi slovenske podnapise. V kolikor pa bi glede Centrope želeli še dodatna pojasnila, se lahko po e-pošti obrnete na nacionalnega koordinatorskega Damjana Snoja (snoj@centropa.org). **Na tem mestu vas obveščamo, da bo med 21. in 23. marcem 2025 (od petka do nedelje) v Ljubljani potekal Centropin seminar, kamor vas seveda vljudno vabimo.** Centropa se kot nevladna organizacija ukvarja pretežno z življenjem Judov v Evropi pred holokavstom in seveda tudi z njihovimi usodami med in po holokavstu. Centropa organizira tudi vrsto izobraževanj za učitelje, ki so kakovostna in jih vsekakor priporočamo vsem, ki jih to področje še posebej zanima. Brezplačno ponuja tudi obilico didaktičnega materiala (filmi, slike, intervjuji) in primere učnih ur z vsega sveta. Več informacij o delu Centrope najdete na povezavi <http://www.centropa.org/>.

16. januarja 2025 pa smo s Sinagogo Maribor uspešno izvedli krajši spletni seminar in se dotaknili zlasti genocida nad Romi in ljudmi z duševnimi motnjami v času nacizma. Veseli nas, da se je spletnega seminarja udeležilo okoli 50 učiteljev in drugih strokovnjakov za to področje. Na tem mestu vam posredujemo nekaj zanimivih in koristnih spletnih povezav (tudi v angleščini):

Priporočila o poučevanju in učenju o preganjanju in genocidu nad Romi v času nacizma zveze IHRA:

<https://holocaustremembrance.com/resources/ihra-recommendations-for-teaching-and-learning-about-the-persecution-and-genocide-of-the-roma-during-the-nazi-era>

Pravno nezavezujoča delovna definicija antiromizma zveze IHRA:

<https://holocaustremembrance.com/resources/pravno-nezavezujoča-delovna-definicija-anticiganizma>

Porajmos – zamolčani genocid nad Romi, zbornik:

<https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-H40NE6AG/?euapi=1&query=%27keywords%3dporajmos+-zamol%c4%8dani+genocid%27&sortDir=ASC&sort=date&pageSize=25>

Romi v gibanju, katalog razstave:

<https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-GZSTOZ4P/?euapi=1&query=%27keywords%3dsinagoga+maribor%27&pageSize=25&fUDC=Zgodovina>

Kamnite solze: spominjanje in učenje o holokavstu in genocidu nad Romi, katalog razstave:

<https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-R15ZUL1V/?euapi=1&query=%27keywords%3dkamnite+solze%27&sortDir=ASC&sort=date&pageSize=25>

»Tu se je smrt utrudila do smrti ...«: slovenske žrtve Auschwitza, katalog razstave:

<https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-KXBM1GOS/?euapi=1&query=%27keywords%3dslovenske+%c5%bertve+auschwitz%27&sortDir=ASC&sort=date&pageSize=25>

Množični zločini nad ljudmi s posebnimi potrebami in holokavst:

<https://holocaustremembrance.com/wp-content/uploads/2023/09/Mass-Murder-of-People-with-Disabilities-and-the-Holocaust-web.pdf>

V zadnjih sedmih letih smo močno okrepili sodelovanje z **Mémorial de la Shoah iz Pariza**, ki se kot izobraževalno dokumentacijski center ukvarja ne le z zgodovino holokavsta, pač pa tudi z izobraževanjem učiteljev. V preteklih letih smo skupaj z njim izvedli že šest seminarjev (spletnih seminarjev in v živo) v obliki trilateralnih srečanj učiteljev Slovenije, Hrvaške in Italije ter enega za

učitelje iz Slovenije, Hrvaške in Avstrije z namenom strokovne in didaktične obravnave občutljivih vsebin, ki povezujejo in včasih razdvajajo sosednje narode. S temi izobraževanji bomo nadaljevali že spomladi, **saj marca 2025 pripravljamo trilateralni seminar na Reki (Hrvaška), kamor pa prijave niso več možne, saj smo že povsem popolnili kvoto naših udeležencev.**

Ob koncu je treba poudariti, da današnja mlado generacijo ob dnevu spomina na žrtve holokavsta opozorimo tudi na genocid nad Romi v času druge svetovne vojne kot tudi na genocid nad ljudmi z duševnimi motnjami, ki so ga zagrešili nacisti. Vloga učiteljev in vodstva šol pa je v tem primeru ključna, saj učence/dijake vzgaja na poti do spoštovanja temeljnih človekovih pravic do življenja in dostojanstva. Več o tem pa najdete: <https://holocaustremembrance.com/resources/working-definition-antigypsyism-anti-roma-discrimination>.

Naj vas ob tem spomnimo, da se v tem kontekstu lahko obravnava tudi druge genocide in množična kršenja človekovih pravic. V letu 2025 bomo tako obeležili 30-letnico genocida v Srebrenici, prav tako pa ne smemo pozabiti na trpljenje ljudi, še zlasti otrok in žensk marsikje po svetu, ki se dogaja ob robu vojn in nasilja na Bližnjem vzhodu (Izrael, Gaza), v Ukrajini, Sudanu, pa še pred tem v Ruandi, Darfurju. Prav tako lahko v tem kontekstu opozorimo in se pogovorimo o žrtvah medvojne in povojne nasilja nad Slovenci, kar prav tako spada med množične kršitve človekovih pravic in je tragično zaznamovalo narodno usodo.

Priporočamo vam, da vaše aktivnosti v zvezi z dnevom spomina na žrtve holokavsta izvedete **v ponedeljek, 27. januarja**. Izkušnje iz prejšnjih let in vaši prispevki, ki ste nam jih poslali, kažejo na to, da ste se na mnogih šolah dneva spomina na holokavst lotili zelo resno in zavzeto. Tudi letos vas spodbujamo, da vaše aktivnosti ob dnevu spomina na holokavst opišete ali nas z njimi seznanimate: po e-pošti na naslove vojko.kunaver@zrss.si ali vilma.brodnik@zrss.si ali bernarda.gaber@zrss.si ali jozica.gramc@zrss.si.

Za sodelovanje pri obeleževanju spomina na žrtve holokavsta se vam zahvaljujemo in vas lepo pozdravljamo.

Vojko Kunaver, prof.
Področni podsekretar